

Дзюбинська М.Я.

аспірант,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ДИТИНИ, ХВОРОЇ НА ЕПІЛЕПСІЮ

За останні роки, епілепсія стала одним з найбільш поширених серйозних неврологічних розладів в дитячому віці [7].

Особливістю епілепсії є те, що її прояви непередбачувані та можуть справляти гнітюче враження на оточуючих людей. Це знаходить відображення в особливому ставленні до хворих дітей з боку батьків, вихователів, педагогів та учнів, особливо якщо напади судом виникають у денний час. Все це часто змушує переходити до індивідуального навчання вдома, обмежує контакти з однолітками та негативно позначається на формуванні особистості. У дитини з'являється уявлення про надзвичайну тяжкість своєї хвороби і про те, що вона «не така як усі» [1, с. 129].

Доведено, що у дітей з епілепсією відзначаються виражені емоційні порушення адаптивних можливостей особистості та порушення міжособистісних взаємин, що виявляються в підвищеній дратівливості, чутливості та слабкій керованості. Це призводить до проблеми спілкування у сім'ї та школі. (А.І. Болдирєв, 1990; В.В. Ковальов, 1995; Д.Н. Ісаєв, 2001). Вважаємо, що вивчення психологічних особливостей дітей, хворих на епілепсію, є важливим та актуальним.

Варто зауважити, що іноді, при прихованих формах епілепсії, характерологічні особливості бувають єдиними ознаками хвороби, на тлі яких в окремих випадках раптово можуть проявлятися вже виражені симптоми захворювання – сутінковий стан, судомні напади [3].

Як стверджує Л.А. Троїцька, у зв'язку із хворобою та ставлення соціального оточення, у дітей з епілепсією спостерігаються індивідуальні особливості характеру. Зокрема, дослідниця вказує на зміни їх емоційного стану, що проявляються з раннього віку. Емоційна сфера дітей хворих на епілепсію характеризується торпідністю, у зв'язку з чим нові враження не можуть витіснити колишні (як позитивно, так і негативно забарвлені). Відзначається підвищена дратівливість, мстивість, прискіпливість, схильність до сварок, спалахів злоби, люті, що доходить до агресії, яка нерідко супроводжується небезпечними і жорстокими діями, спрямованими на оточуючих [6, с. 127].

З іншого боку, типовими емоційними рисами хворих на епілепсію дітей є перебільшена люб'язність, улесливість і догідливість, шанобливість та ласкавість у звертанні, в поєднанні з підвищеною чутливістю, боязливостю [4]. Описані полярні особливості афекту у епілептиків часто співіснують, тому неможливо передбачити, як поведе себе дитина.

Про мінливість характеру наголошував у своїх дослідженнях і вчений П.І. Ковалевський. Він підкреслив, що разом із недовірою, нахабністю, замкнутістю,

задрістю, раптовими спалахами гніву, що можуть бути небезпечними для оточуючих, епілептикам властиві, доброта та м'якосердність [2].

Важливу роль у формуванні психологічних характеристик дитини, хворої на епілепсію, відіграє її близьке мікросоціальне оточення, в першу чергу сім'я. Якщо батьки постійно знецінюють діяльність дитини, то у неї формується страх невдачі, і на цьому тлі – особистісна залежність від батьків. Це проявляється в неадекватно низькій самооцінці дитини та несамостійності. У підлітковому віці можуть бути такі негативні поведінкові реакції, як відмова, протест, опозиція [5, с. 453].

Однією з найбільш важливих проблем для дітей, які страждають на епілепсію, є труднощі в отриманні їх незалежності, які викликані не тільки батьками, а й лікарями. Батьки завжди прагнуть захистити своїх хронічно хворих дітей, і лікарі можуть також сприяти цій гіперопіці, підкреслюючи обмеження [8].

Через властивий дітям, хворим на епілепсію, педантизм, дріб'язковість, яка доходить до скрупульозності, виконання ними доручених завдань характеризується сповільненістю та малою продуктивністю. Тому, працюючи з дітьми-епілептиками, педагогам потрібно враховувати темпи їх трудової діяльності. Також важливо знати і той факт, що їм важко пристосуватися до нової обстановки, до нового режиму. Навіть дрібні зміни в установленому порядку життя можуть приводити дітей, хворих на епілепсію, у стан обурення.

Отже, існує типовий, узагальнений погляд на психологічний портрет дитини, хворої на епілепсію, але завжди важливо враховувати індивідуальні особливості, які формуються життєвим шляхом дитини.

Врахування усієї вихідної інформації про дитину, хвору на епілепсію, дозволить вибудовувати індивідуальний підхід до її лікування, реабілітації та адаптації до життя.

Список використаних джерел:

1. Дзюбинська М.Я. Формування внутрішньої картини здоров'я у дітей хворих на епілепсію / М.Я. Дзюбинська // Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2015. – Т.11, № 15. – С. 127–135.
2. Клиническая психология / под редакцией Б.Д. Карвасарского. СПб.: Питер, 2006. – 960 с.
3. Ляпидевский С.С. Невропатология. Естественнонаучные основы специальной педагогики: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. В.И. Селиверстова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 384 с.
4. Петрухин А.С., Мухин К.Ю., Медведев М.И. Основные принципы диагностики и лечения эпилепсии у детей и подростков // Современная психиатрия. – 1998. – С. 12-15.
5. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб. Питер, 2006. – 607 с.
6. Троицкая Л.А. Особенности эмоциональной сферы у детей с эпилепсией. / Л.А. Троицкая // Научный журнал Известия российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, 2008, № 10(57), С. 127–131.
7. Jonsson, P. & Eeg-Olofsson, O. (2011). 10-Year outcome of childhood epilepsy in wellfunctioning children and adolescents. *European Journal Paediatric Neurology*. (Mar, 2011) doi:10.1016/j.ejpn.2011.02.002

8. Santacroce, S.J. (2003). Parental uncertainty and posttraumatic stress in serious childhood illness. *Journal Nursing Scholarship*, Vol.35, No.1, pp. 45-51.

Івачевська О.В.

*молодший науковий співробітник лабораторії психології спілкування,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС ВИВЧЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ЖІНОК МОЛОДОГО ВІКУ

Розглядаючи мотивацію особистості як психологічний феномен, учені повсякчас зустрічаються з труднощами, пов'язаними з термінологічною плутаниною, оскільки часто поняття «мотивація» і «мотив» уживають як синоніми, однак, термін «мотивація», зазвичай, використовують частіше, вміщаючи у нього усі явища й спонуки, що детермінують поведінку людини [1]. Справді, мотивацію пов'язують із потребами й мотивами, особистісними особливостями й функціональними станами, світоглядом людини, уявленнями про себе, з переживаннями, знаннями про середовище й прогнозом його змін, з очікуваними наслідками й оцінюванням інших людей тощо [2]. Не менше плутанини спостерігаємо і з визначенням поняття «мотив». Ним називають й потреби, потяги, спонукання, схильності, бажання, звички, настановлення, й ідеї, уявлення, почуття, переживання, й психічні процеси, стани, властивості особистості, а іноді й умови існування тощо. Як наслідок, науковий доробок, присвячений питанням мотивації на практиці важко систематизувати.

У психології існує понад 50 теорій мотивації – потребові (від Аристотеля, Геракліта, Демокріта, Лукреція, Платона, Сократа – до К. Левіна, А. Маслоу, Г. Мюррея, Г. Олпорта тощо); біхевіористичні (Г. А. Саймон, Е. Толмен, Дж. Уотсон, К. Халл та ін.); когнітивні (Дж. Аткинсон, У. Джемс, Г. Келлі, Р. Кеттелл, Д. МакКлелланд, Дж. Роттер, Л. Фестінгер, Х. Хекхаузен та ін.); психоаналітичні (У. МакДауголл, З. Фройд, К. Юнг та ін.); біологізаторські (Е. Даффі, Д. Хебб та ін.). Загалом же, у психологічних теоріях мотивацію розглядають у двох напрямках: по-перше, із структурних позицій, як сукупність факторів або мотивів; по-друге, як динамічне (не статичне) утворення, а як процес, механізм. Однак, у розумінні сутності мотивації, її ролі в регуляції поведінки, і співвідношенні мотивації й мотиву відсутня єдність поглядів. Водночас, у багатьох працях зустрічаємо синонімічне застосування цих понять. Вихід із цього положення Є. Ільїн вбачає у розгляді мотивації як динамічного процесу формування мотиву (як підстави вчинку) [3].

У західній психологічній науці широко обговорюється питання про два види мотивації та їх розпізнавальні ознаки: екстринсивну, що зумовлена зовнішніми чинниками й обставинами та інтринсивну – внутрішню, пов'язану з особистісними диспозиціями: потребами, настановленнями, інтересами,